

ร.ร. ๒๕๕ พ.ศ. ๒๕๕

๒

เสรีไทยกลับบ้าน

ใครจะมารู้ดีไปกว่าบุคคลที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นหัวหน้าขบวนการ “เสรีไทย” ซึ่งตัวท่านเองไม่ยอมเรียกว่าเป็นขบวนการกู้ชาติ...ว่า แผ่นดินแม่นั้นมีความหมายเพียงไหน

ปรีดี พนมยงค์ กลับถึงบ้านเมื่อวันพุธที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๒๙ นี้ แม้จะไม่ตรงตามที่ท่านได้ใฝ่ฝันเอาไว้ตลอดเวลาที่ต้องจากไปอยู่ต่างแดน ดังที่ท่านกล่าวว่า “ผมเป็นคนไทย ก็ย่อมต้องการจะกลับไปตายเมืองไทย” ตลอด ๔๐ ปี ท่านรอคอยให้วันนั้นมาถึงที่จะกลับไปเหยียบแผ่นดินไทย

ปรีดี พนมยงค์ ถึงแก่กรรมที่กรุงปารีสเมื่อ ๓ ปีมาแล้ว อายุได้ ๘๓ ปี ครอบครัวของท่านไม่คิดว่าจะคอยให้ “วันนั้น” มาถึง เพราะวันนั้นตามที่ท่านหวังไว้คือ วันที่คนไทยจะเข้าใจความคิด งาน และหลักการของท่าน เชื่อกันว่าคนรุ่นใหม่นี้มีไม่น้อยที่เข้าใจ ส่วนคนที่ไม่ยอมเข้าใจ เขาก็จะไม่มีวันเข้าใจอยู่ดี

ดังนั้น อัฐิของท่านจึงกลับเมืองไทยมาถึงดอนเมือง เมื่อเช้าวันพุธที่ ๗ พฤษภาคมนี้ และมีการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุประทาน ทั้งที่อยุธยาบ้านเกิดของท่าน และที่ในกรุงเทพฯ

เมื่อเช้าวันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤษภาคม อันเป็นวันครบรอบวันเกิดของท่าน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ท่านเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้ประศาสน์การอยู่นานปี ก็ได้จัดให้มีการวางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์ของท่าน ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หน้าตึกโดม และในตอนบ่ายก็ได้อัญเชิญอัฐิไปลอยที่ปากอ่าวไทย พร้อมกับอัฐิของปาล พนมยงค์ บุตรชายของท่านผู้ถึงแก่กรรมไปเมื่อหลายปีก่อน และอัฐิของจำกั๊ด พलगูร์เสรีไทยคนแรกที่ท่านได้มอบหมายไว้วางใจให้เป็นตัวแทนของท่านออกนอกประเทศ ไปติดต่อขอความช่วยเหลือจากฝ่ายพันธมิตร และเอาชีวิตไปทิ้งเสียที่เมืองจีน

งานร่วมกัน

ชื่อของจำกั๊ด พलगูร์ ปลุกความทรงจำให้ระลึกถึงผลงานสำคัญที่ท่านปรีดีเป็นหัวหน้าในตำแหน่งหัวหน้าขบวนการเสรีไทย งานที่

ไม่มีใครปฏิเสธได้ (ไม่ว่าจะเรียกว่าอย่างไร) ก็ เป็นงานที่มีบทบาท ทำให้ประเทศไทยสามารถ กลับยืนหยัดเป็นไทยได้เต็มตัวอีกครั้งหนึ่งหลัง สงครามเสร็จสิ้นลงแล้ว

ในคำปราศรัยเมื่อสงครามสงบ ขบวนการ เสรีไทยหมดหน้าที่และยุบตัวลงนั้น ท่านปริทัศน์ กล่าวว่

“วัตถุประสงค์ของเราที่ทำงานคราวนี้มี จำกัด และมีเงื่อนไขเวลาสุดสิ้น กล่าวคือ เมื่อ สภาพการณ์เรียบร้อยลงแล้ว องค์กรเหล่านี้ ก็จะเลิก สิ่งที่จะเหลืออยู่ในความทรงจำของเราทั้งหลายก็คือ มิตรภาพอันดีในทางส่วนตัว ที่เราได้ร่วมรับใช้ชาติด้วยกันมา...”

และ “...ผู้ที่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าคราวนี้ ถือว่าทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้ชาติ มิได้ถือว่าเป็น ผู้กู้ชาติ การกู้ชาติเป็นการกระทำของคนไทย ทั้งปวง ซึ่งแม้ผู้ที่ไม่ได้ร่วมองค์กรนี้โดยตรง ก็ยังมีอีกประมาณ ๑๗ ล้านคน ที่ได้กระทำ โดยอิสระของตนในการต่อต้านด้วยวิถีทางที่ เขาเหล่านั้นสามารถทำได้ หรือเอากำลังใจช่วย ขับไล่ญี่ปุ่นพ้นไปจากประเทศไทยโดยเร็วก็มี หรือแม้แต่คนไทยที่นังอยู่โดยมิได้ทำการขัด ขวางผู้ต่อต้านญี่ปุ่น หรือผู้รับใช้ชาติ ซึ่งก็เท่ากับเปิดโอกาสให้ผู้รับใช้ชาติทำงานได้สะดวก ฯลฯ คนไทยทั้งปวงเหล่านี้...ทุกๆคนทำการกู้ ชาติของตนด้วยทั้งสิ้น...”

ข้าพเจ้าจึงกล่าวได้ในนามของสหภาพทั้งหลายว่า ราษฎรทั้งปวงที่เป็นคนไทยทั้งทาง นิติบัญญัติและพฤตินัยนั้นเองเป็นผู้กู้ชาติไทย...”

แน่นอน ตามความหมายในคำปราศรัย ของท่าน คนไทยทุกคนที่มีส่วนในการช่วยกัน ต่อต้านขับไล่ญี่ปุ่นให้พ้นไปในครั้งนั้น ไม่ว่าจะ เป็นด้วยกายหรือใจ ย่อมนับได้ว่า... “เสรีไทย”

ด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นตัวท่านหัวหน้าเอง ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งทางการเป็นผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์ หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ที่มีตำแหน่งสำคัญอย่างเช่น หลวงธำรงนาวา สวัสดิ์ นายทวี บุญยเกษตร หลวงอดุลยเดชจรัส หลวงสังวรณ...นายดิเรก ชัยนาม... ฯลฯ หรือ คนไทยอื่นๆทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด ทั้ง หญิงและชาย ผู้ใหญ่และเด็ก แม้นักศึกษา มหาวิทยาลัยอย่าง แผน วรณเมธี หรือลัทธิ วา ลิกศิริ ผู้ต่อมาเป็นนักการทูตระดับสูง คนไทย ในต่างแดนและบุคคลผู้ไม่มีชื่อนั้นก็อีก มากมาย ล้วนแต่มีส่วน “ทำงานนี้ร่วมกัน”

จึงไม่น่าประหลาดใจที่จะรับทราบว่ เมื่อ เช้าวันที่อิฐของปริทัศน์มยงค์ มาถึงดอนเมือง นั้น มีคนไปรับจำนวนร่วม ๑,๐๐๐ คน จะให้ เชื่อว่าทั้งหมดนั้นเป็นญาติและมิตรสหายคงไม่ ใช่ อาจจะเป็นลูกศิษย์และจำนวนไม่น้อยก็คือ คนที่เคย “ร่วมงาน” มาด้วยกันกับท่านในฐานะ เป็นคนไทย ที่ปรารถนาจะเรียกความเป็นไทย กลับมาให้แผ่นดินแม่

นายดิเรก ชัยนาม ได้เขียนถึง “เสรีไทย” ว่า

“เป็นความจริงที่การปฏิบัติงานในครั้งนั้น มีผู้ที่ร่วมงานเป็นจำนวนมากด้วย ในบรรดาคน หมุ่มมากเช่นนั้น ย่อมมีทั้งคนดีและคนชั่ว คน ชื่อสัตย์สุจริต และนักฉวยโอกาส หลายคน ได้ร่ำรวยขึ้นผิดปกติ หลายคนได้รับบำเหน็จ รางวัลในตำแหน่งหน้าที่ และก็หลายคนอีก เหมือนกันที่เคยเป็นอย่างไรก็เป็นอยู่อย่างนั้น บางคนไม่มีใครเคยรู้จักและถูกลืม แต่ที่ร้าย ที่สุดก็คือ ในอีกไม่กี่ปีต่อมา เขาเหล่านั้นกลับ ถูกคนบางกลุ่มกีดกันและตั้งข้อรังเกียจว่าเคย ทำงานเสรีไทยก็มี ทั้งๆที่การปฏิบัติงานเพื่อ

รับใช้ชาติครั้งนั้นเป็นการเสียสละเพื่อประเทศชาติโดยแท้ อันที่จริงบรรดาผู้ร่วมงานเสรีไทยส่วนมากหรือเกือบทั้งหมดมิได้ปฏิบัติงานเพื่อ นายปรีดี พนมยงค์...แต่เพื่อชาติเป็นส่วนรวม แต่ครั้งแล้วก็หนีไม่พ้นที่จะถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อสงสัยว่า เป็นพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์อยู่ตลอดไป”

กาลเวลาได้ล่วงเลยไปเกือบ ๔๐ ปีเต็มแล้ว ยังมีสิ่งใดให้กังขาอีกหรือว่า ความผูกพันที่มีต่อชื่อของปรีดี พนมยงค์นั้นมีใช่เพราะเป็นพรรคพวกกัน หากเป็นสายสัมพันธ์ของความรู้สึกที่ได้ทำงานด้วยอุดมการณ์ที่สูงส่งและมีจุดหมายปลายทางร่วมกันนั้นต่างหาก

เช้าวันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๔ มีผู้ไปร่วมการวางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์หน้าตึกโดมธรรมศาสตร์กันคับคั่งตั้งแต่ ๘ นาฬิกา ครั้งหนึ่งบนตึกโดมนี้มีรูปปั้นเพียงอกของท่านผู้ประศาสน์การอยู่ในห้องโถง ต่อมาก็หายไป โดยไม่มีใครให้คำอธิบาย ท่านกลับมาครั้งนี้เป็นรูปปั้นเท่าตัวจริง ใส่ครุยปริญญา นั่งหันหน้าไปทางแม่น้ำเฉียงไปทางทิศเหนือ มีผู้บรรยายว่าคงจะตั้งใจให้ท่านมองไปทางอยุธยา

ถัด

การวางพวงมาลา รู้สึกว่าจะตั้งใจให้เป็นเรื่องภายในของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพราะมีคณะข้าราชการของมหาวิทยาลัยเรียงลำดับกันเข้าแสดงคารวะ ตามด้วยคณะศิษย์รุ่นต่างๆ มีโฆษกประกาศนำให้ทุกคน

มีพวงมาลาเล็กๆพวงหนึ่งเขียนว่า “เสรีไทยในอังกฤษ” ผู้นำมาเป็นสมาชิกเสรีไทยในอังกฤษระหว่างสงคราม ๓ คน ตามด้วยอีก ๓ คน ผู้นำคารวะด้วยช่อดอกพุทธรักษาโดยไม่ติดชื่อ โฆษกก็อุตสาห์กรุณาประกาศให้ว่าเป็น

สมาชิกเสรีไทยในสหรัฐฯ

คนเหล่านี้มีได้นัดแนะกันมาเป็นกลุ่ม เป็นพวก มาด้วยจิตใจที่ผูกพันกับความหลังที่มี ปรีดี พนมยงค์ เป็นสัญลักษณ์ มาด้วยความภาคภูมิใจที่เคยมีโอกาสได้ร่วมงานนั้น มาด้วยใจเพียงเท่านั้นเอง

แต่นั้นก็ยังไม่เหมือนกับคนอื่นเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้มาในนามของอะไรเลย นอกจากในนามของตนเอง...ที่ไม่มีใครรู้จัก และก็ไม่เคยมีจิตปรารถนาจะต้องให้ใครรู้จัก นอกจากจะนี่รู้ได้เองว่า เขาจะต้องเป็นผู้ที่เคยได้ร่วมขบวนการเสรีไทยมาแล้ว...ในลักษณะหนึ่งลักษณะใดก็ตาม เมื่อ ๔๐ ปีมาแล้ว ลูกหลานของเขาอาจจะไม่รู้เสียด้วยซ้ำว่าเขาเหล่านี้เคยทำงานร่วมกับท่านปรีดีมา...งานเดียวกัน อุดมการณ์เดียวกัน

ใครคือเสรีไทย

ถามคนหนุ่มสาวทุกวันนี้ เขาก็อาจจะยิ้มประหนึ่งว่ารู้ แต่...

บางคนก็อาจจะบอกว่า ผมรู้ พวกที่ทำงานระหว่างสงครามโลกครั้งที่แล้วอย่างไรเล่า แต่ถ้าถามต่อไปว่างานอะไร และสงครามโลกครั้งที่แล้วนั้นคืออะไร เขาก็อาจจะยิ้มต่อไป โดยไม่มีคำตอบให้ เป็นคำพูด หรือแม้แต่เป็นความคิดในสมองของเขาเอง

บางคนอาจจะบอกด้วยความภาคภูมิใจด้วยซ้ำไปว่า เสรีไทยนั่นหรือ คุณปู่หรือคุณตาของผมก็เคยเป็น...แต่เป็นอย่างไร ทำอะไร น้อยคนจะรู้

คุณปู่หรือคุณตา (ในหลายกรณี รวมทั้งคุณย่าและคุณยายด้วย) อาจจะเคยบอกกับลูกว่า เคยทำงานเสรีไทย แล้วลูกก็เล่าต่อให้หลาน

ฟัง แต่น้อยคนจะเคยได้ยินจากปากปู้ตายาย
ที่เคยทำงานเสรีไทยเองว่า เคยทำอะไรมาบ้าง
ก็ดังที่เคยบอกแล้ว เหมือนมีอาถรรพ์
เมื่อหน้าที่การงานเสร็จสิ้นลงแล้ว ก็ไม่มีใคร
ปรารถนาจะรื้อฟื้นขึ้นมาเล่าสู่กันฟัง เสมือน
หนึ่งอยากจะลืมเสียให้สิ้นด้วยซ้ำไป

คนรุ่นใหม่อะไรจึก “เสรีไทย” อย่างลาง
เลือน มีหนังสือที่เขียนถึงคนเหล่านี้ไม่กี่เล่ม
ไม่มีวีรกรรมสดุดีไว้ที่ใด ไม่มีประสบการณ์หรือ
การผจญภัยที่น่าตื่นเต้นให้ได้ยินได้ฟังที่ไหน
ไม่มีซากปรักหักพัง ไม่มีหลุมฝังศพให้ได้เห็น
สะท้อนสะท้อนใจ

หนุ่มสาวที่เป็นนักอ่านและมีจินตนาการ
โรแมนติก อาจจะนึกถึงเสรีไทยในรูปของคน
หนุ่มบางคนจากอังกฤษหรืออเมริกาที่กระโดด
ร่มชูชีพลงมาทำงานใต้ดินในระหว่างญี่ปุ่น
ครอบครอง บางคนก็เอาชีวิตมาทิ้งเสียในระหว่าง
ปฏิบัติหน้าที่ดังเช่นที่สด กูรมะโรหิต จินตนา
การมาให้อ่านในนวนิยายของเขาชื่อ “ระย้า”

และสด กูรมะโรหิต ก็เขียนนวนิยายเรื่อง
นั้นจากจินตนาการจริงๆ สดเองก็คงได้ทำงาน
ติดต่อกับขบวนการเสรีไทยอยู่ไม่น้อย รู้เรื่อง
เสรีไทยจากสหรัฐที่เดินทางเข้ามาประเทศไทย
โดยเฉพาะกรณีของสมพงษ์และการะเวกที่มา
ตาย จึงได้สร้างตัวละครเอกคือ ระย้า ให้เป็น
เด็กหนุ่มที่ช่วยติดต่อกับเสรีไทยเหล่านั้น

นวนิยายเรื่องนี้ได้มาสร้างเป็นภาพยนตร์
ผู้เขียนได้ไปดูเพราะความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ใกล้
ตัวและใกล้ใจ จากที่แสดงถึงเสรีไทยกระโดด
ร่มลงมาติดต่อกัน แล้วถูกยิงตายนั้น แม้จะไม่
เหมือนกับเรื่องจริงของเหตุการณ์ ที่เกิดแก่
เพื่อนรักทั้ง ๒ คนนั้น ก็ยังสร้างความสะเทือน
ใจให้มิใช่น้อย และสิ่งที่แปลกก็คือ ฉากนั้น

มีดมัวช้า แม้ขณะที่นั่งดูอยู่นั้นจะรู้ว่านี่เป็น
เรื่องสร้างขึ้น ก็อดชะเง้อชะแน้อยากเห็นไม่ได้
ว่าเขาที่มาตายในความมืดนั้นคือใคร

ชื่อเสรีไทย

เรื่องนี้ ป่วย อึ้งภากรณ์ ได้อธิบายว่า
“บรรดาคนไทยที่อยู่ในสหรัฐอเมริกาและสห
ราชอาณาจักรอังกฤษนั้น รัฐบาลไทยเรียกตัว
ให้กลับ แต่มีอยู่จำนวนหนึ่งที่ไม่ยอมกลับ แม้
รัฐบาลไทยจะขู่ว่าผู้ที่ไม่กลับประเทศไทย
ตามคำสั่งนั้นจะถูกถอนสัญชาติ ผู้ที่ไม่ยอม
กลับประเทศไทยเหล่านั้นเรียกตนเองว่า “เสรี
ไทย” และยังคงถือสัญชาติไทยอยู่ต่อไป”

และพลเอกเนตร เขมะโยธิน ก็ได้เล่าความ
เป็นมาและความมุ่งหมายของขบวนการเสรี
ไทยไว้ตามคำพูดของท่านปรีดีว่า “เมื่อองค์การ
รับใช้ชาติจำเป็นที่จะต้องมีขึ้นดังกล่าวแล้ว ก็
จำเป็นต้องมีนามสำหรับการนี้... มีความ
จำเป็นที่จะต้องเรียกองค์การและผู้ร่วมงานใน
ต่างประเทศว่า เสรีไทย” เพราะเวลานั้นต่าง
ประเทศเข้าใจว่าประเทศไทยอยู่ใต้ครอบครอง
ของญี่ปุ่น เสรีไทยไม่ใช่ผู้ที่อยู่ใต้ครอบครอง
ของญี่ปุ่น ความหมายก็คือ ไทยที่เป็นเสรี หรือ
ไทยทั้งหลายที่ต้องการให้ประเทศของตนเป็น
อิสระ ทั้งนี้เพื่อให้ต่างประเทศรับรองการ
กระทำของผู้ที่อยู่ในต่างประเทศ... ส่วนองค์การ
ต่อต้านภายในประเทศนั้นในชั้นเดิม ไม่มีชื่อ
เรียกองค์การว่าอย่างไร การชักชวนให้ร่วม
งานตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เป็นต้นมา
ก็ชักชวนกันเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นให้พ้นไปจาก
ประเทศ และเมื่อองค์การภายในและนอก
ประเทศได้ติดต่อกันแล้วในชั้นหลัง สาส์นที่
เจ้าหน้าที่ต่างประเทศมีมาถึงข้าพเจ้าเรียก
ขานองค์การที่เราร่วมงานระหว่างคนไทยทั้งภายใน

ในและภายนอกนี้ว่า Free Siamese Movement หรือขบวนการเสรีไทยเป็นนามสมญาที่ควรยอมรับ ข้าพเจ้าได้ถือเอานามนี้ได้ตอบกับต่างประเทศ

จากคำอ้างอิงนี้ก็คงพอให้ความกระจ่างได้ถึงที่มาของคำว่า “เสรีไทย” ดังนั้นจึงไม่แปลกใจหากคนไทยส่วนมากในปัจจุบัน เวลาได้ยินหรือใช้คำนี้ จะนึกถึงเสรีไทยในต่างประเทศ เช่น เสรีไทยในสหรัฐอเมริกา หรือเสรีไทยในอังกฤษ...แต่ที่จริงแล้วคน ๒ พวกนั้นมีจำนวนน้อยนิดเดียว หากจะนำมาเทียบเคียงกับจำนวนของคนไทยที่ร่วมงานเดียวกันนี้อยู่ภายในประเทศ ดังนั้นคำว่า “เสรีไทย” ย่อมหมายถึง คนไทยทุกคนที่ปฏิเสธความเป็นทาสอยู่ใต้ครอบครองของญี่ปุ่น หากแต่ว่าคนไทยในประเทศที่ได้ร่วมงานนี้ในทางหนึ่งทางใดก็ตาม เขาไม่มีความจำเป็นจะต้องตั้งชื่อเรียกตนเองขึ้นมาใหม่ เพราะถือว่าสิ่งที่กระทำอยู่คือ การต่อต้านญี่ปุ่นนั้นเป็นเรื่องธรรมดาของคนไทยทุกคนที่ต้องทำอยู่แล้ว โดยหน้าที่และสัญชาติญาณ จะมีก็แต่คนขายชาติเท่านั้นที่จะไม่เป็นอย่างอื่น

ขบวนการในอเมริกาและเสรีไทยในอังกฤษ

ทั้งๆที่เป็นกลุ่มงานหรือองค์กรที่เหมือนกัน ทั้ง ๒ กลุ่มนี้ก็เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างกัน

โดยเหตุที่อัครราชทูตไทยในสหรัฐฯและอัครราชทูตไทยทั้งหมดปฏิเสธคำสั่งของรัฐบาลไทยไม่ยอมกลับบ้าน และได้ร่วมกับข้าราชการและนักศึกษาไทยในอเมริกาในขณะนั้น เจรจกกับรัฐบาลสหรัฐฯให้ยอมรับกลุ่มคนไทยที่รวมกันเรียกตนเองว่า “เสรีไทย” จนได้รับอนุญาต

สนับสนุนให้ตั้งกองทหารของไทยเองเรียกว่า “กองทหารเสรีไทยในสหรัฐฯ” ใช้เครื่องแบบทหารไทย บังคับบัญชาตนเอง โดย มีทูตทหารบกของไทยเองเป็นผู้มียศสูงสุด และได้รับการฝึกฝนจากกองทัพอเมริกัน เพื่อจุดประสงค์จะเข้ามาปฏิบัติการร่วมกับขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ

ทางฝ่ายอังกฤษนั้น เนื่องจากอัครราชทูตไทยจำเป็นต้องเดินทางกลับตามคำสั่งของรัฐบาล คณะเสรีไทยไม่มีหัวหน้าเป็นหลักฐานหรือเป็นทางการอย่างในสหรัฐฯ ดังนั้นเมื่อได้รับอนุญาตให้เข้าฝึกเป็นทหารได้ก็ต้องเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ สวมเครื่องแบบทหารอังกฤษ “เนื่องด้วยคนไทยในอังกฤษนั้น รัฐบาลอังกฤษถือว่าเป็นชนชาติศัตรู ต้องเข้าอยู่ในหน่วยโยธา (Pioneer Corps) แบบชนชาติศัตรูอื่นๆ เช่น เยอรมัน ออสเตเรีย อิตาลีเยิน ฯลฯ”

ต่อมาก็สามารถติดต่อกับหน่วยเสรีไทยทางสหรัฐฯได้ โดยนายมณี สาณะเสน ได้รับมอบหมายให้มาช่วยรวบรวมคณะเสรีไทยในอังกฤษ และเจรจากับทางอังกฤษให้รับรองคณะเสรีไทยในอังกฤษเช่นเดียวกับในสหรัฐฯ แม้ไม่เต็มใจทางการอังกฤษก็ยอมรับรองเสรีไทยในอังกฤษ ทุกคนก็ต้องสมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ

ทั้งทางสหรัฐอเมริกาและทางอังกฤษ “เสรีไทย” อื่นๆที่มีได้เป็นทหารด้วยเหตุผลอันใดก็ตาม ต่างก็มีโอกาสร่วมงานในด้านอื่น ทำงานด้านแผนที่บ้าง ด้านวิทยุบ้าง แม้ภรรยาของท่านทูตเองก็ทำงานเป็นอาสาสมัครในหน่วยต้อนรับทหารที่กลับจากประจำการ ฯลฯ

ใครก็ตามที่สามารถอยู่ได้เฉยๆโดยไม่ทำตนให้เป็นประโยชน์ในยามเช่นนั้น ก็คงจะ

ต้องไม่ใช่คนไทย เชื่อว่าแม้ผู้ที่สมัครใจเดินทางกลับบ้านตามคำสั่งของรัฐบาลในครั้งนั้น ก็คงได้กลับมาร่วมงานนี้ในเมืองไทยตามความสามารถและโอกาส

จะมีให้สะกิดใจก็เพียงว่า อาจจะได้โดยบังเอิญก็ได้ มีบางคนได้ตัดสินใจลาออกจากสัญชาติไทยไปเป็นอเมริกันเสียในตอนนั้นเท่านั้น

๘

เสรีไทยสองพี่น้อง

ก็นับว่าเป็นการดีอย่างหนึ่งที่มีผู้มาเชิญให้เขียนเรื่องเกี่ยวกับเสรีไทย แม้จะมีได้ทำในลักษณะบันทึกข้อมูลให้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือหลักฐาน ก็เป็นความสุขอย่างหนึ่งที่จะได้เขียนจากความทรงจำ (ทั้งของเพื่อนๆ และของตนเอง) บ้าง จากข้อความที่มีผู้เขียนบ้าง บันทึกไว้บ้าง ที่แน่นอนคือ ไม่ได้เขียนเอาเองจากจินตนาการ

เพื่อช่วยให้ผู้อ่านหรือใครก็ตามที่สนใจพอได้มีความคิดว่า เสรีไทยคืออะไร

และดังที่ได้เขียนเอาไว้ในตอนก่อนแล้วว่า ชื่อ “เสรีไทย” นี้ใช้เป็นสมญาขององค์การที่เกิดจากความร่วมมือของคนไทยทั้งในและนอกประเทศ ในการต่อต้านญี่ปุ่น และใช้โดยเฉพาะในการติดต่อออกไปยังต่างประเทศ

บ่อยครั้งทำให้คิดไปได้ว่า งานเสรีไทยนี้เป็นเพียงงานของคนไทยในต่างประเทศ แท้ที่จริงแล้วคนไทยในประเทศจำนวนมากเป็นเสรีไทยเต็มตัวในการร่วมปฏิบัติงานต่อต้าน ทั้งนี้

นับตั้งแต่บุคคลระดับสูงลงมาจนถึงประชาชนคนไทยผู้เป็นเพียงราษฎรเต็มขั้น

คนหนึ่งที่ขอพูดถึงในวันนี้ เป็นบุคคลที่เป็นทั้งเสรีไทยในและนอกประเทศ เป็นบุคคลที่มีบทบาทในหลายด้านหลายทาง เป็นที่รู้จักของคนจำนวนมากทั้งในและนอกประเทศเช่นกัน หลายต่อหลายคนจะรู้จักชื่อเสียงผลงานของท่านในด้านอื่น และไม่เคยมารู้จักท่านในฐานะเสรีไทย และก็หลายต่อหลายคนแม้จะรู้ว่าท่านเป็นเสรีไทย แต่ก็ไม่เคยตระหนักถึงคุณสมบัติส่วนตัวของท่าน ที่ทำให้ท่านและพี่ชายของ